

SODBA SODIŠČA (prvi senat)

z dne 27. aprila 2006*

V zadevi C-423/04,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 234 ES, ki ga je vložilo Social Security Commissioner (Združeno kraljestvo) z odločbo z dne 14. septembra 2004, ki je na Sodišče prispela 4. oktobra 2004, v postopku

Sarah Margaret Richards

proti

Secretary of State for Work and Pensions,

SODIŠČE (prvi senat),

v sestavi P. Jann, predsednik senata, K. Schiemann, sodnik, N. Colneric, sodnica, J. N. Cunha Rodrigues (poročevalec) in E. Juhász, sodnika,

* Jezik postopka: angleščina.

generalni pravobranilec: F. G. Jacobs,
sodna tajnica: L. Hewlett, glavna administratorica,

na podlagi pisnega postopka in obravnave 20. oktobra 2005,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za S. M. Richards J. Sawyer in T. Eicke, barristers,
- za vlado Združenega kraljestva R. Caudwell, zastopnica, skupaj s T. Wardom, barrister,
- za Komisijo Evropskih skupnosti D. Martin in N. Yerrell, zastopnika,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi
15. decembra 2005

izreka naslednjo

Sodbo

¹ Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago členov 4 in 7 Direktive Sveta 79/7/EGS z dne 19. decembra 1978 o postopnem izvrševanju načela enakega obravnavanja moških in žensk v zadevah socialne varnosti (UL 1979, L 6, str. 24).

- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med S. M. Richards, osebo, ki je imela kirurški poseg za spremembo spola, in Secretary of State for Work and Pensions (v nadaljevanju: Secretary of State) zaradi zavrnitve slednjega, da bi ji odobril starostno pokojnino od dopolnjenega šestdesetega leta.

Pravni okvir

Skupnostna ureditev

- 3 V skladu s členom 4(1) Direktive 79/7:

„Načelo enakega obravnavanja pomeni, da ni nobene diskriminacije na podlagi spola, bodisi posredne ali neposredne, še posebno ne glede zakonskega ali družinskega statusa in zlasti glede:

- namena sistemov in pogojev za dostop do njih,
- obveznosti glede prispevkov in izračunavanja prispevkov,
- izračunavanja dajatev, vključno z zvišanjem zaradi zakonskega partnerja in vzdrževancev, in pogojev, ki urejajo trajanje in obdržanje upravičenosti do dajatev.“

- 4 Člen 7(1) te direktive določa, da ta ne vpliva na pravice držav članic, da s področja njene uporabe izvzamejo:

„(a) določanje upokojitvene starosti v namene dodeljevanja starostne pokojnine in morebitne vplive le-tega na druge dajatve;

[...]“

Nacionalna ureditev

- 5 Člen 29(1) in (3) zakona iz leta 1953 o vpisu rojstev in smrti (Births and Deaths Registration Act 1953) prepoveduje vsako spremembo rojstne matične knjige, razen v primeru pisne ali dejanske napake.
- 6 Člen 44 zakona iz leta 1992 o prispevkih in dajatvah socialne varnosti (Social Security Contributions and Benefits Act 1992) določa, da ima oseba pravico do starostne pokojnine kategorije A („običajna“ starostna pokojnina), ko doseže upokojitveno starost in izpolnjuje pogoje glede prispevkov.
- 7 Na podlagi priloge 4, del I, k zakonu iz leta 1995 o starostnih pokojninah (Pensions Act 1995) moški doseže upokojitveno starost, ko dopolni 65 let, in ženska, ki je rojena pred 6. aprilom 1950, ko dopolni 60 let.

8 1. julija 2004 je bil sprejet zakon iz leta 2004 o priznavanju spola (Gender Recognition Act 2004, v nadaljevanju: zakon iz leta 2004), ki je začel veljati 4. aprila 2005.

9 Ta zakon omogoča osebam, ki so že spremenile spol ali ki načrtujejo tak kirurški poseg, da zahtevajo izdajo potrdila o priznanju spola („gender recognition certificate“), na podlagi katerega se jim lahko prizna tako rekoč popolna sprememba spola.

10 V skladu s členom 2(1) zakona iz leta 2004 se mora potrdilo o priznanju spola izdati, če vlagatelj zahtevka izpolnjuje predvsem naslednje pogoje:

„a) ima ali je imel spolno disforijo,

b) dve leti pred datumom, ko je zahteval potrdilo, je živel pod identiteto svojega novega spola,

[...]“

11 Člen 9(1) zakona iz leta 2004 določa:

„Če se osebi izda popolno potrdilo o priznanju spola, postane spol te osebe v vsakem primeru privzet spol (tako, da se v primeru nove spolne identitete moškega spola

oseba šteje za moškega, v primeru nove spolne identitete ženskega spola pa za žensko).“

- 12 Na podlagi člena 9(2) zakona iz leta 2004 potrdilo o priznanju spola ne vpliva na akte oziroma na dogodke, ki so bili sprejeti oziroma so se zgodili pred njegovo izdajo.
- 13 Glede pokojninskih dajatev, priloga 5, odstavek 7, točka 3, k zakonu iz leta 2004 določa :

„[...] če je (tik pred izdajo potrdila) oseba:

- a) moški, ki je dopolnil leto, v katerem ženska iste starosti doseže upokojitveno starost, vendar
- b) ni dopolnila 65 let

je treba šteti [...] da je dosegla upokojitveno starost na dan, ko je bilo izdano potrdilo.“

Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

- 14 S. M. Richards je rojena 28. februarja 1942 in je bila v svojem rojstnem listu vpisana kot oseba moškega spola. Ugotovljena je bila disforija spola, zato je 3. maja 2001 kirurško spremenila spol.
- 15 Od Secretary of State je 14. februarja zaprosila za starostno pokojnino od 28. februarja 2002, to je od dne, ko je dopolnila 60 let – starost, ko na podlagi nacionalnega prava ženska, rojena pred 6. aprilom 1950, lahko pridobi starostno pokojnino.
- 16 Z odločbo z dne 12. marca 2002 je bil navedeni predlog zavrjen, ker je „[bil] vložen več kot štiri mesece prej, preden je vlagatelj zahtevka dosegel starost 65 let,“ ki je upokojitvena starost za moške v Združenem kraljestvu.
- 17 Pritožba, ki jo je S. M. Richards vložila na Social Security Appeal Tribunal je bila zavrjena, zato je vložila tožbo na Social Security Commissioner in zatrjevala, da na podlagi sodbe Sodišča z dne 7. januarja 2004 v zadevi K. B. (C-117/01, Recueil, str. I-541) zavrnitev izplačila njene starostne pokojnine v starosti 60 let pomeni kršitev člena 8 Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter diskriminacijo, ki je v nasprotju s členom 4 Direktive 79/7.

- 18 Secretary of State je pred predložitvenim sodiščem zatrjevalo, da zahteva tožeče stranke v postopku v glavni stvari ne spada v področje uporabe navedene direktive. Po njenem mnenju pravo Skupnosti namreč določa le usklajevalne ukrepe glede dajatev za starost, ne da bi podelilo pravico do teh dajatev. Poleg tega naj S. M. Richards ne bi bila diskriminirana v primerjavi z osebami, s katerimi jo je mogoče primerjati, torej z moškimi, ki niso kirurško spremenili spola.
- 19 Da bi lahko odločilo v tem sporu, je Social Security Commissioner prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ti vprašanji:

- „1. Ali Direktiva Sveta 79/7 prepoveduje zavrnitev pravice do starostne pokojnine transseksualcu, ki je spremenil spol iz moškega v ženski, dokler ne doseže starosti 65 let, in ki bi bil do take pokojnine upravičen v starosti 60 let, če bi se po nacionalnem pravu štel za žensko?
2. Če je tako, od kdaj ima odločba Sodišča v zvezi s prvim vprašanjem učinek?“

Prvo vprašanje

- 20 S prvim vprašanjem predložitveno sodišče sprašuje, ali člen 4(1) Direktive 79/7 nasprotuje zakonodaji, ki zavrača pravico do starostne pokojnine osebi, ki je

spremenila spol iz moškega v ženski, ker ni dosegla starosti 65 let, medtem ko naj bi bila ista oseba do take pokojnine upravičena v starosti 60 let, če bi se po nacionalnem pravu štela za žensko.

- 21 Najprej je treba poudariti, da država članica določi pogoje za pravno priznavanje spremembe spola osebe (glej v tem smislu zgoraj navedeno sodbo K. B., točka 35).
- 22 Da bi odgovorili na prvo vprašanje, je treba najprej poudariti, da Direktiva 79/7 na področju socialne varnosti izraža načelo enakega obravnavanja moških in žensk, ki je eno od temeljnih načel prava Skupnosti.
- 23 Poleg tega na podlagi ustaljene sodne prakse Sodišča pravica prepovedi diskriminacije na podlagi spola pomeni eno od temeljnih pravic človeka, katere spoštovanje mora Sodišče zagotoviti (glej sodbi z dne 15. junija 1978 v zadevi Defrenne, 149/77, Recueil, str. 1365, točki 26 in 27, ter z dne 30. aprila 1996 v zadevi P. proti S., C-13/94, Recueil, str. I-2143, točka 19).
- 24 Področje uporabe Direktive 79/7 tako naj ne bi bilo omejeno le na diskriminacijo na podlagi dejstva, da je oseba enega ali drugega spola. Zaradi svojega namena in narave pravic, ki naj bi jih varovala, se uporablja tudi za diskriminacijo, ki izhaja iz spremembe spola osebe (glej v zvezi z Direktivo Sveta 76/207/EGS z dne 9. februarja 1976 o izvrševanju načela enakega obravnavanja moških in žensk v zvezi z dostopom do zaposlitve, poklicnega usposabljanja in napredovanja ter delovnih pogojev (UL L 39, str. 40) zgoraj navedeno sodbo P. proti S., točka 20).

- 25 Vlada Združenega kraljestva zatrjuje, da spor v postopku v glavni stvari izhaja iz izbire odločitve nacionalnega zakonodajalca, da je določil različne upokojitvene starosti za moške in ženske. Taka možnost je bila državam članicam izrecno priznana na podlagi člena 7(1)(a) Direktive 79/7; te naj bi imele pravico, da odstopijo od načela enakega obravnavanja moških in žensk na področju starostne pokojnine. Okoliščina, da, tako kot v postopku v glavni stvari, razlikovanje pokojninskega sistema na podlagi spola vpliva na pravice transseksualcev, naj ne bi bila pomembna.
- 26 Take utemeljitve ni mogoče sprejeti.
- 27 S. M. Richards trdi, da ji je bila onemogočena pravica do starostne pokojnine, ko je dosegla starost 60 let, torej starost, ko so ženske, rojene pred 6. aprilom 1950, v Združenem kraljestvu upravičene do take pokojnine.
- 28 Zadevno neenako obravnavanje v postopku v glavni stvari temelji na tem, da ni mogoče, da bi se za uporabo zakona iz leta 1995 o starostnih pokojninah S. M. Richards priznal novi spol, do katerega je prišla s kirurškim posegom.
- 29 V nasprotju z ženskami, katerih spol ni posledica kirurškega posega za spremembo spola, ki lahko pridobijo starostno pokojnino v starosti 60 let, S. M. Richards ne more izpolniti enega od pogojev za pridobitev navedene pokojnine; v obravnavani zadevi je to upokojitvena starost.

- 30 Ker neenako obravnavanje S. M. Richards izvira iz spremembe spola, ga je treba šteti za diskriminacijo, ki je na podlagi člena 4(1) Direktive 79/7 prepovedana.
- 31 Sodišče je namreč že presodilo, da nacionalna zakonodaja, ki ovira, da bi transseksualec, ob nepriznanju svojega novega spola, lahko izpolnjeval pogoj, ki je potreben za to, da bi bil upravičen do pravice, ki jo varuje pravo Skupnosti, načeloma ni združljiva z zahtevami prava Skupnosti (glej zgoraj navedeno sodbo K. B., točke od 30 do 34).
- 32 Vlada Združenega kraljestva zatrjuje, da z odločbo o zavrnitvi pravice do starostne pokojnine z dne 12. marca 2002 ni bila kršena nobena pravica, ki jo podeljuje pravo Skupnosti, ker upravičenost do starostne pokojnine izhaja le iz nacionalnega prava.
- 33 Glede tega zadostuje opozoriti, da na podlagi ustaljene sodne prakse pravo Skupnosti ne posega v pristojnosti držav članic, da urejajo svoje sisteme socialne varnosti, in da v primeru odsotnosti uskladitve na ravni Skupnosti zakonodaja zadevne države članice določi, na eni strani, pogoje, da se pravica ali obveznost vključi v sistem socialne varnosti, in, na drugi strani, pogoje za upravičenost do dajatev. Pri izvajanju te pristojnosti pa morajo države članice vendarle spoštovati pravo Skupnosti (sodbi z dne 12. julija 2001 v zadevi Smits in Peerbooms, C-157/99, Recueil, str. I-5473, točke od 44 do 46, in z dne 4. decembra 2003 v zadevi Kristiansen, C-92/02, Recueil, str. I-14597, točka 31).

- 34 Poleg tega diskriminacije, ki so v nasprotju s členom 4(1) Direktive 79/7 spadajo v okvir odstopanja, ki je določeno v členu 7(1)(a) iste direktive, le pod pogojem, da so potrebne za doseg ciljev, ki jim sledi navedena direktiva s tem, da daje državam članicam možnost določiti različno upokojitveno starost za moške in ženske (sodba z dne 7. julija 1992 v zadevi Equal Opportunities Commission, C-9/91, Recueil, str. I-4297, točka 13).
- 35 Čeprav uvodne izjave Direktive 79/7 podrobno ne določajo razloga za odstopanja, ki jih določa, je mogoče iz narave izjem, ki so določene v členu 7(1) navedene direktive, sklepati, da je normodajalec Skupnosti državam članicam želel omogočiti, da na področju pokojnin začasno ohranijo prednosti, ki jih priznavajo ženskam, da bi jim omogočil postopno spremembo pokojninskega sistema glede tega vprašanja, ne da bi porušil zapleteno finančno ravnotežje teh sistemov, katerega pomembnosti ni bilo mogoče spregledati. Med temi prednostmi je, kot določa člen 7(1)(a) iste direktive, možnost, da so delavke do pokojnine upravičene prej kot delavci (zgoraj navedena sodba Equal Opportunities Commission, točka 15).
- 36 Na podlagi ustaljene sodne prakse je treba izjemo od prepovedi diskriminacije na podlagi spola, ki je določena v členu 7(1)(a) Direktive 79/7, razlagati strogo (glej sodbe z dne 26. februarja 1986 v zadevi Marshall, 152/84, Recueil, str. 723, točka 36, v zadevi Beets-Propert, 262/84, Recueil, str. 773, točka 38, in z dne 30. marca 1993 v zadevi Thomas in drugi, C-328/91, Recueil, str. I-1247, točka 8).
- 37 To določbo je torej treba razlagati tako, da se nanaša le na določanje različne upokojitvene starosti za moške in ženske. Vendar se spor o glavni stvari ne nanaša na tak ukrep.

- 38 Iz navedenega izhaja, da je treba člen 4(1) Direktive 79/7 razlagati tako, da nasprotuje zakonodaji, ki osebi, ki je v skladu s pogoji, ki jih določa nacionalno pravo, spremenila spol iz moškega v ženski, zavrača pravico do starostne pokojnine, ker ni dosegla starosti 65 let, medtem ko bi bila ista oseba do take pokojnine upravičena v starosti 60 let, če bi se po nacionalnem pravu štela za žensko.

Drugo vprašanje

- 39 Z drugim vprašanjem predložitveno sodišče sprašuje, ali je treba, če Sodišče razsodi, da Direktiva 79/7 nasprotuje nacionalni zakonodaji, obravnavani v zadevi v glavni stvari, časovni učinek take sodbe omejiti.
- 40 Sodišče lahko ob uporabi splošnega načela pravne varnosti, ki je sestavni del pravnega reda Skupnosti, osebam, ki jih posamezna določba zadeva, zgolj izjemoma omeji možnost sklicevanja na določbo, o kateri je Sodišče sprejelo razlago, zato da bi te izpodbijale pravna razmerja, nastala v dobri veri (sodbi z dne 2. februarja 1988 v zadevi Blaizot, 24/86, Recueil, str. 379, točka 28, in z dne 23. maja 2000 v zadevi Buchner in drugi, C-104/98, Recueil, str. I-3625, točka 39).
- 41 Poleg tega iz ustaljene sodne prakse izhaja, da finančne posledice, ki bi v državi članici lahko nastale zaradi izdane sodbe v zadevi predhodnega odločanja, ne upravičujejo časovne omejitve učinkov te sodbe (sodbi z dne 20. septembra 2001 v zadevi Grzelczyk, C-184/99, Recueil, str. I-6193, točka 52, in z dne 15. marca 2005 v zadevi Bidar, C-209/03, Recueil, str. I-2119, točka 68).

- 42 Sodišče se je namreč k tej rešitvi zateklo le v točno določenih okoliščinah, ko je na eni strani obstajalo tveganje hudih gospodarskih posledic zlasti zaradi velikega števila pravnih razmerij, vzpostavljenih v dobri veri na podlagi ureditve, za katero se je štelo, da je veljavno začela veljati, in ko se je na drugi strani zdelo, da so bili posamezniki in nacionalni organi vodeni k ravnanju, ki zaradi objektivne in pomembne negotovosti glede obsega določb Skupnosti ni bilo v skladu s Skupnostno ureditvijo, in h kateri so morebiti prispevala tudi ravnanja drugih držav članic ali Komisije Evropskih skupnosti (glej zgoraj navedeno sodbo Bidar, točka 69).
- 43 V obravnavani zadevi dejstvo, da je 4. aprila 2005 začel veljati zakon iz leta 2004, pomeni, da do sporov, kot je ta v postopku v glavni stvari, ne bo več prihajalo. Poleg tega vlada Združenega kraljestva tako v pisnih stališčih, ki jih je predložila Sodišču, kot na obravnavi ni ohranila predloga, ki ga je vložila v okviru spora v postopku v glavni stvari, naj se omejijo časovni učinki sodbe.
- 44 Posledično je treba na drugo vprašanje odgovoriti tako, da časovnega učinka te sodbe ni treba omejiti.

Stroški

- 45 Ker je ta postopek za stranki v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (prvi senat) razsodilo:

1. Člen 4(1) Direktive Sveta 79/7/EGS z dne 19. decembra 1978 o postopnem izvrševanju načela enakega obravnavanja moških in žensk v zadevah socialne varnosti je treba razlagati tako, da nasprotuje zakonodaji, ki osebi, ki je v skladu s pogoji, ki jih določa nacionalno pravo, spremenila spol iz moškega v ženski, zavrača pravico do starostne pokojnine, ker ni dosegla starosti 65 let, medtem ko bi bila ista oseba do take pokojnine upravičena v starosti 60 let, če bi se po nacionalnem pravu štela za žensko.
2. Časovnega učinka te sodbe ni treba omejiti.

Podpisi